

**Instytut Studiów Społecznych im. Profesora Roberta Zajonca
Uniwersytetu Warszawskiego
zaprasza na seminarium**

Sieć społeczna a pole społeczne: Odmienne metody, metafory czy zbliżone relacyjne wizje świata społecznego?

Seminarium odbędzie się w dniu 7 czerwca 2019 r.
ul. Stawki 5/7, Warszawa, sala 93 (budynek Wydziału Psychologii UW)
informacje: ISS UW iss@uw.edu.pl tel. 22 831 51 53

Prowadzenie: Tomasz Zarycki (ISS UW)

13:30 Powitanie i wprowadzenie

13:45 Andrzej NOWAK (ISS UW): **Podejście sieciowe i przestrzenne – podobieństwa i różnice**

14:15 Elżbieta HAŁAS (IS UW): **Przestrzeń społeczna: polisemia relacyjności i kilka dystynkcji pojęciowych**

14:45 Rafał MIŚTA (ISS UW): **"Ślepe plamki" podejść holistyczno-relacyjnych w opisie świata społecznego**

15:15 Agnieszka RYCHWALSKA (ISS UW): **Struktura a dynamika – czy możemy przewidzieć funkcjonowanie systemu społecznego na podstawie jego struktury (pola/sieci)?**

15:45 Szymon TALAGA (ISS UW): **O dwóch rodzajach komplementarności sieciowych i przestrzenno-geometrycznych reprezentacji układów społecznych**

16:15-16:30 **Przerwa kawowa**

16:30 Valentin BEHR (ISS UW/Université Libre de Bruxelles): **Pojęcie pola i analizy MCA: refleksje i wybrane przykłady z dwóch badań prozopograficznych**

17:00 Hanna DĘBSKA (ISS UW/ UP Kraków), Tomasz WARCZOK (ISS UW/ UP Kraków): **Geometryczna analiza Trybunału Konstytucyjnego jako zmieniającej się przestrzeni społecznej**

17:30 Tomasz WARCZOK (ISS UW/ UP Kraków): **Amerykańskie pole socjologii: specyficzna wieloraka analiza korespondencji**

18:00 Tomasz DRABOWICZ (Uniwersytet Łódzki): **Czy w Polsce możliwe jest zastosowanie modelu przestrzeni społecznej Bourdieu w badaniach nad podziałami społeczno-kulturowymi?**

18:30 Podsumowanie i zamknięcie seminarium

OPIS OGÓLNY SEMINARIUM

Ideą seminarium jest skonfrontowanie ze sobą dwu podejść badawczych rozwijanych aktywnie przez naukowców związanych z ISS UW: analizy sieciowej oraz teorii pola społecznego, której kluczowym narzędziem metodologicznym jest tzw. „geometryczna analiza danych”. Do podstawowych zadań seminarium należeć będzie przedyskutowanie relacji pomiędzy tymi podejściami, w szczególności odpowiedzenie na pytania, na ile są to podejścia komplementarne, na ile konkurencyjne, na ile też łączy je relacyjna wizja świata społecznego. Dla odpowiedzi na takie pytania ważne będzie również odniesienie się do zagadnień ontologicznych, a więc kwestii tego, czy i w jakim stopniu pola społeczne i sieci można rozpatrywać jako realne byty możliwe do empirycznego badania, a na ile są to raczej metafory, czy też tylko narzędzia do badania złożonych bytów społecznych. W takim kontekście ciekawym może być również porównawcze odniesienie się do innych, konkurencyjnych wobec ujęcia sieciowego i tego bazującego na pojęciu pola, paradygmatów. Chodzi tu przede wszystkim o wcześniej rozpowszechnione podejście systemowe i refleksję nad społecznymi źródłami zmian w jego popularności, w szczególności względem podejść będących głównym przedmiotem seminarium, których zmienna w czasie i przestrzeni popularność może być również ciekawym przedmiotem dyskusji. Seminarium będzie jednocześnie forum do dyskusji porównawczej nad metodologicznymi aspektami obu podejść badawczych. W szczególności refleksji na temat podobieństw i różnic kluczowych narzędzi analitycznych, technik statystycznych oraz sposobów wnioskowania przyjętych w obu podejściach. Zostaną więc na seminarium zaprezentowane przykłady analiz empirycznych dokonanych w ramach obu podejść, a także łączących oba paradygmaty.

Seminarium odbywa się w ramach projektu „Socjologiczna teoria znaczenia: pole władzy i nauki społeczne w procesach semiozy” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (NCN nr 2015/17/B/HS6/04161)

ABSTRAKTY

Andrzej Nowak

Podejście sieciowe i przestrzenne – podobieństwa i różnice

Elżbieta Hałas

Przestrzeń społeczna: polisemia relacyjności i kilka dystynkcji pojęciowych

Podobieństwa i różnice w rozumieniu relacji i analizy relacyjnej widoczne są w teoriach socjologicznych Pierre'a Bourdieu (teoria pól społecznych), Harrisona C. White'a (teoria sieci społecznych) i Pierpaolo Donatiego (relacyjna teoria społeczeństwa). Przedstawione zostaną różne sposoby rozumienia relacji i relacyjności oraz zaproponowane dystynkcje pojęciowe niezbędne, aby bardziej precyzyjnie analizować zagadnienia nowej socjologii relacyjnej. Pojawia się tu problem zasadności podziału na właściwe podejście relacyjne w odróżnieniu od podejść relacjonistycznych. Precyzacja terminów jest konieczna, aby relacyjność nie pozostawała pojęciem niejasnym lub wieloznacznym. Istotne jest, czy relacje pojęte są strukturalnie (bez podmiotów), czy też w grę wchodzi intersubiektywność. „Relacja” oznaczać może obiektywne zależności, albo – w przypadku relacji międzyludzkich – wzajemność (*Wechselwirkung* wg Georga Simmla). Przeanalizowane zostanie rozumienie relacyjności w znaczeniu konstruktywnym i konstytutywnym oraz osobliwości problematyki relacyjności w socjologii. Chodzi o znaczenie relacji ludzkich (międzyludzkich) – o relacyjność „czyjaś” – a nie tylko skonceptualizowaną przez badacza. Perspektywa relacyjna, a w jej obrębie różne sposoby teoretyzowania przez Bourdieu (ujęcie strukturalne / konstruktywistyczne relacji), White'a (ujęcie procesualne relacji) i Donatiego (ujęcie generatywne relacji), obejmuje problematykę przestrzeni społecznej wytwarzanej przez relacje społeczne i warunkującej relacje. Ukazane zostaną podobieństwa i różnice relacyjnych ujęć przestrzeni społecznej.

Rafał Miśta

"Ślepe plamki" podejść holistyczno-relacyjnych w opisie świata społecznego

Podejścia "holistyczne" i "relacyjne" w naukach społecznych, nawiązujące do analogicznych koncepcji w naukach przyrodniczych, budzą duży entuzjazm ze względu na możliwość powiązania zjawisk na poziomie jednostki ze zjawiskami makrospołecznymi oraz duży poziom ogólności, dający nadzieję na budowę jednolitej teorii naukowej. Przykładem takich podejść jest reprezentowanie świata społecznego (1) jako systemu, (2) jako sieci, (3) jako pola oraz (4) jako populacji jednostek wchodzących ze sobą w interakcje. Każda z wymienionych conceptualizacji wiąże się jednak z utratą pewnych informacji o zjawiskach społecznych, które próbuje opisać, oraz narzuceniu dodatkowych założeń na temat właściwości rzeczywistości społecznej. W referacie chciałbym przedyskutować te ograniczenia - w kontekście odwzorowywania świata społecznego oraz w kontekście tego, na ile wymienione reprezentacje można traktować jako równoważne lub komplementarne. W tym celu posłużę się paroma krytycznymi przykładami ilustrującymi potencjalne "ślepe plamki" każdego z czterech wymienionych sposobów reprezentacji - czyli takie własności zjawisk społecznych, które nie są w ramach wskazanych koncepcji uchwytne.

Agnieszka Rychwalska

Struktura a dynamika – czy możemy przewidzieć funkcjonowanie systemu społecznego na podstawie jego struktury (pola / sieci)?

Opis systemu społecznego – zarówno w paradygmacie sieciowym jak i w paradygmacie pola – koncentruje się zazwyczaj na uchwyceniu jego chwilowej bądź względnie stałej (w zależności od celu badań) struktury – w kategorii elementów i oddziaływań między nimi. Jednak we wnioskowaniu naukowych chcielibyśmy być w stanie przewidzieć, co w tak opisanym systemie jest się w stanie wydarzyć (czyli dynamikę systemu), a najlepiej – jak możemy wprowadzić odpowiednie interwencje, aby określone, pożądane zachowanie wywołać. W trakcie wystąpienia przedstawię nowe paradygmaty w analizie sieciowej – sieci funkcjonalne i temporalne – które explicite próbują ująć dynamikę w opisie struktur sieciowych.

Szymon Talaga

O dwóch rodzajach komplementarności sieciowych i przestrzenno-geometrycznych reprezentacji układów społecznych

Wystąpienie składać będzie się z dwóch części. W pierwszej pokazane zostanie w jaki sposób analiza sieciowa może być wykorzystana równolegle z geometryczną wielozmiennową analizą danych znaną m.in. z prac Pierra Bourdieu. Posłuży do tego przykład prostego badania umocowania dwóch polskich środowisk opiniotwórczych w różnych polach (akademickim, medialnym i politycznym). Druga część poświęcona będzie omówieniu komplementarności sieci i przestrzeni rozumianej w kategoriach możliwości generowania jednej reprezentacji na podstawie drugiej. Przedstawione zostaną w tym celu wyniki badań symulacyjnych dotyczących generatywnych modeli sieci społecznych opartych o pojęcie dystansu społecznego.

Valentin Behr

Pojęcie pola i analizy MCA: refleksje i wybrane przykłady z dwóch badań prozopograficznych

Referat będzie oparty na dwóch badaniach prozopograficznych: nad polskimi historykami specjalizującymi się w najnowszej historii oraz nad francuskimi ministrami Piątej Republiki. Zaprezentuję metody i wyniki tych badań, zwłaszcza w zakresie gromadzenia i analizy danych. Na poziomie teoretycznym przedstawię wkład pojęcia pola do tych badań oraz różnice pomiędzy pojęciem pola i pojęciem sieci.

Geometryczna analiza Trybunału Konstytucyjnego jako zmieniającej się przestrzeni społecznej.

Instytucje władzy, takie jak rząd, uniwersytety, przedsiębiorstwa różnego typu zwykło się ujmować, nawet w naukach społecznych, esencjonalnie – jako jednostkowe podmioty („rząd zdecydował, uniwersytet stoi na stanowiska”). Właściwe zrozumienie funkcjonowania tych instytucji wyjść jednak musi poza substancjalizm i kierować się ku metodologii relacyjnej. W ten sposób możliwe jest uchwycenie nie tylko relacji danej instytucji z innymi, ale także unaocznienie jej wewnętrznej strukturyzacji. Podobne, topologiczne podejście, jest warunkiem koniecznym zrozumienia działania jakiegokolwiek podmiotu społecznego.

Referat poświęcony będzie wielorakiej analizie korespondencji (WAK) polskiego Trybunału Konstytucyjnego. WAK uważana jest, wraz z całym, szerszym podejściem metodologicznym zwanym francuską „geometryczną analizą danych” za najlepszą metodę formalnej analizy przestrzeni społecznych (a także pól, będących jej podtypem). Trybunał potraktowany będzie więc jako rodzaj przestrzeni społecznej, obszaru przecięcia kilku pól społecznych, z których wywodzą się sędziowie (pole naukowe, prawne, biurokratyczne, naukowe) i, w konsekwencji, walki o jego prawomocność (naukową, prawną itd.). Dzięki pogłębionemu zastosowaniu „analizy danych ustrukturyzowanych” (kategorii pasywnych) ukazana zostanie trajektoria całego Trybunału, a dalej pełniejsze, socjologiczne zrozumienie obecnego tzw. kryzysu konstytucyjnego („przejęcia” Trybunału przez partię rządzącą).

Tomasz Warczok

Amerykańskie pole socjologii: specyficzna wieloraka analiza korespondencji

W referacie przedstawione zostanie zastosowanie najnowszych wersji wielorakiej analizy korespondencji (WAK): analizy specyficznej oraz specyficznej analizy klas. Metody te, wprowadzone przez Brigitte Le Roux (współpracowniczki P. Bourdieu oraz kontynuatorki teorii J-P Bénédicti’ego – twórcy WAK), pozwalają na dalsze pogłębienie badań przestrzeni społecznych, w tym przede wszystkim odkrywanie złożonych struktur poszczególnych pól społecznych oraz formalne odczytanie ich wewnętrznych hierarchii (pól i subpól). *Specyficzna WAK* umożliwia przeprowadzenie badań z wyłączeniem niektórych kategorii (potraktowania ich jako pasywnych, np. brakujących danych), z kolei *specyficzna analiza klas* pozwala na unaocznienie latentnych opozycji subpól w ramach szerszych strukturyzacji przestrzeni społecznej. Metody te zastosowane zostały do analizy amerykańskiego pola socjologicznego. Opierając się na danych prozopograficznych (CV, cytowania, granty, zainteresowania badawcze poszczególnych jednostek itd.) zarysowano ukryte struktury pola oraz klarowną homologię między pozycją w polu (posiadaniem kapitałem) a typem uprawianych badań. W przeciwieństwie do innych badań tego typu, unaocniających jedynie ogólne podziały („elita” vs „masa”) ujawniono precyzyjnie wewnętrzną, wielowymiarową hierarchię oraz różnice w strategiach akumulacji kapitału na poziomie narodowym i ponadnarodowym między „elitą dominującą” a „elitą zdominowaną” amerykańskich socjologów.

Czy w Polsce możliwe jest zastosowanie modelu przestrzeni społecznej Bourdieu w badaniach nad podziałami społeczno-kulturowymi?

Choć sam Pierre Bourdieu, sceptycznie odnoszący się do możliwości automatycznego przenoszenia wniosków z badań nad społeczeństwem francuskim, zachęcał do badań nad specyfiką narodowych uwarunkowań tworzenia struktur społecznych i testowania założeń swojej teorii w odmiennych warunkach, przykłady tego typu prób są nieliczne (badania angielskie, duńskie, norweskie i serbskie). Celem niniejszego referatu będzie próba odpowiedzi na pytanie o to czy i w jakim zakresie konsumpcja kulturalna oraz nastawienia polityczno-moralne stanowią wskaźniki położenia klasowego we współczesnej Polsce. Będę chciał się wspólnie zastanowić nad tym, czy w warunkach polskiej specyfiki - zwłaszcza w kontekście półperyferyjności polskiego społeczeństwa - sensowne byłyby próby zastosowania schematu klasowego z Oslo (Oslo Register Data Class - ORDC) jako narzędzia służącego do opisu i wyjaśnienia podziałów społecznych i kulturowych istniejących we współczesnej Polsce.

++++